

Milja Ketoja

Vanhempien voimavaraistava ohjaus perhekuntoutuksessa

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sairaanhoitaja

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sairaanhoidaja

Suuntautumisvaihtoehto: Hoitotyö

Tekijä: Milja Ketoja

Työn nimi: Vanhempien voimavaraistava ohjaus

Ohjaaja: Mari Salminen-Tuomaala, TtT, lehtori ja Tanja Hautala, TtM, lehtori

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 43

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata mitkä tekijät vaikuttivat vanhempien voimavaraistavaan ohjaukseen sekä mitä voimavaraistava ohjaus vaatii onnistuakseen. Tavoitteena oli tuoda voimavaraistava ohjaus paremmin Vaahteramäki Oy:n perhekuntoutuksen työntekijöiden tietoisuuteen, ja siten heidän käyttöönsä työelämässä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä olivat: Mitkä tekijät vaikuttavat mielen-terveys- ja päihdeongelmaisten vanhempien ohjaukseen? Mitä voimavaraistava ohjaus vaatii onnistuakseen?

Opinnäytetyö toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusaineisto hankittiin sekä eri tietokannoista että manuaalisella haulla myös. Tietokannat, joita käytettiin, olivat Medic, EBSCO, Terveysportti, ARTO ja Duodecim. Aineisto koostui seitsemästä hoitotieteellisestä artikkelista sekä kahdesta Pro gradu -tutkielmasta. Aineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Tuloksissa kuvataan voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä. Induktiivisen sisällönanalyysin avulla löydettiin voimavaraistavaan ohjaukseen kolme keskeisintä päätekijää, joita olivat esimiehen vaikuttavuus vanhempien ohjaukseen, vanhemmista peräisin olevat tekijät ja työntekijästä lähtöisin olevat tekijät. Esimiehen merkitys ohjauksessa on resurssien kehittäminen ja mahdollistaminen ja tuen antaminen. Vanhemmista lähtöisin olevia tekijöitä olivat muun muassa perheiden moniongelmaisuus, perheen kielteinen asenne ja kuormittava tilanne. Työntekijästä lähtöisin olevia tekijöitä ovat luottamuksellisuus ja avoimuus työntekijän ja asiakkaan välillä, työntekijän omien tunteiden hallinta, työntekijän antama tuki ja kannustus sekä tasavertainen yhteistyösuhde

Tämän opinnäytetyön avulla on tuotettu tietoa vanhempien voimavaraistavasta ohjauksesta. Opinnäytetyön tuloksia voivat hyödyntää lastensuojeluyksikkö Vaahteramäki Oy:n perhekuntoutuksen työntekijät sekä aiheesta kiinnostuneet.

Avainsanat: perhehoitotyö, kuntoutus, voimavarat, perhe

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Nursing

Specialisation: Health care

Author/s: Milja Ketoja

Title of thesis: Parent's empowering counselling on family rehabilitation

Supervisor(s): Mari Salminen-Tuomaala, PhD, Senior Lecturer & Tanja Hautala, MNSc, Senior Lecturer

Year: 2019 Number of pages: 43 Number of appendices: 3

The purpose of this thesis is describe what effects parents empowering counselling have and what empowering counselling needs in order to succeed. The object of this thesis is getting empowering counselling better knowledge to Vaahteramäki's family rehabilitation workers so they can use it in working life. The study question of this thesis were: What effects mental ill and drug addicted parents counselling need? What empowering counselling demands to succeed?

Implementation of thesis were integrate literature review. Investigation material was search by different database and manual search. Database used were Medic, EBSCO, Terveysportti, ARTO and Duodecim. Material consist of seven health science article and two of Master – studies. Material were analysed by inductive content analysis.

The results describe factors influencing empowering counselling. With the help of inductive content analysis, three key factors were found in resourceful guidance, namely the superiority of the supervisor in the direction of the parents, the factors of the parents and the factors of the employee. The role of the supervisor in steering is to develop and enable resources and provide support. Factors derived from the parents were, extensive problems in families, the negative attitude of the family and the burdensome situation. Employee-related factors include confidentiality and openness between the employee and the client, managing the employee's own emotions, support and encouragement given by the employee, and an equal partnership

With this thesis has produced information of parents empowering counselling Results of this thesis can be used in child welfare unit Vaahteramäki's workers and all who are interested in this subject.

Keywords: Family care work, rehabilitation, empowerment, family

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 TIEDONHAKU.....	8
3 MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEONGELMAISTEN VANHEMPIEN OHJAAMINEN.....	9
3.1 Vanhemmuus.....	9
3.2 Perheen voimavarat.....	11
3.3 Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat.....	12
3.4 Vanhempien tuen tarve.....	15
3.5 Perhekuntoutus.....	16
3.6 Voimavaraistava ohjaus.....	17
3.6.1 Dialogisuus asiakkaan ja työntekijän välillä.....	18
3.6.2 Motivoiva haastattelu.....	19
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	23
5.1 Integroiva kirjallisuuskatsaus aineistonkeruu menetelmänä.....	23
5.2 Induktiivinen sisällönanalyysi aineiston analysointimenetelmänä.....	24
5.3 Kohderyhmä.....	25
6 TULOKSET.....	26
6.1 Voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät.....	26
6.1.1 Esimiehen merkitys vanhempien ohjaukseen.....	27
6.1.2 Vanhemmasta peräisin olevat tekijät.....	29
6.1.3 Työntekijän rooli vanhempien voimavaraistavassa ohjauksessa.....	31
7 POHDINTA.....	36
7.1 Tulosten tarkastelu.....	36
7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	37

7.3 Jatkotutkimusaiheet ja kehittämissuositukset	38
LÄHTEET	39
KIRJALLISUUSKATSAUKSEN LÄHTEET	42
LIITTEET	43

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Taulukko 1. Sisään- ja poissulkukriteerit	8
Taulukko 2. Voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät	26

1 JOHDANTO

Hoitotyön näkökulmasta on hyvä välillä päästä pois hoitaja -potilas asetelmasta. Usein hoitaja käskee potilaan toimimaan tietyllä tavalla hänen terveytensä hyväksi. Voimavaraistavassa ohjauksessa käytetään mieluummin termiä ohjaaja -ohjattava. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien parissa työskennellessä tulisi pyrkiä siihen, että asiakas itse tekee oivalluksia omasta elämästään ja käyttäytymisestään. Onhan potilas/asiakas oman elämänsä asiantuntija. Aihe on ajankohtainen mielenterveys- ja päihdeongelmien kasvaessa sekä lastensuojelun tarpeen lisääntyessä nyky-yhteiskunnassamme. Tässä opinnäytetyössä hivuttaudutaan pois hoitaja-potilas-roolista ja panostetaan voimavaraistavaan keskusteluun ohjattavan kanssa.

Yhteistyöorganisaationa toimii Lastensuojeluyksikkö Vaahteramäki oy. Lastensuojeluyksikössä on perhekuntoutuksen yksikkö, tukinuoria, jotka ovat siirtyneet lastensuojeluyksiköstä tuettuun asumiseen sekä sijaishuoltoyksiköt. Opinnäytetyö suunnataan perhekuntoutuksen yksikköön.

Tarkoituksena on kuvata mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien voimavaraistavaan ohjaukseen sekä mitä voimavaraistava ohjaus vaatii onnistuakseen. Tavoitteena on tuoda voimavaraistava ohjaus paremmin työntekijöiden tietoisuuteen, ja siten heidän käyttöönsä työelämässä

2 TIEDONHAKU

Aiheen aikarajaus tehtiin 10-15-vuotta vanhoihin artikkeleihin ja julkaisuihin. Tarvittaessa käytettiin vanhempia julkaisuja, jolloin lähdekritiikki on korkea. Aiheeseen oli haasteellista löytää tuoreempia tutkimustuloksia, siksi työssä käytettiin vanhempaa lähdemateriaalia. Työssä käytettiin suomen sekä englannin kielisiä artikkeleita ja julkaisuja. Seamk Finnan kautta hyödynnettiin erilaisia tietokantoja aktiivisesti sekä monipuolisesti, kuten Medic, EBSCO, Terveysportti, ARTO ja DUODECIM (Seamk Finna).

Hakusanoina käytettiin: voimavaraistava, ohjaus, voimaantuminen, perhekuntoutus, vanhemmuus, mielenterveysongelmat, päihdeongelmat, lastensuojelu, motivaatio.

Englanninkielisinä hakusanoina käytettiin: empowerment, resource, education, rehabilitation, mental health, mental illness, parenthood, family, child welfare,

Muuttamalla hakusanojen järjestystä ja hakemalla eri tietokannoista julkaisuja, löytyy materiaalia opinnäytetyöhön runsaasti. Julkaisuja on näin mahdollista rajata ajankohtaisuuden ja julkaisun aiheen perusteella. Manuaalista hakua tehtiin myös paljon, tarkastamalla lähteiden lähteet ja sieltä poimien tutkimukseen sopivia lähteitä. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit esitetään Taulukko 1. avulla.

Taulukko 1. Sisään- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit:	Poissulkukriteerit:
Aiheen liittyminen tutkimuskysymyksiin	Yli 20-vuotta vanhat julkaisut
Opettajan vinkit	Opettajan palaute
Julkaisun ajankohtaisuus	Julkaisun luotettavuus

3 MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEONGELMAISTEN VANHEMPIEN OHJAAMINEN

Opinnäytetyön keskeisiä pääkäsitteitä ovat vanhemmuus, perheen voimavarat, vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, vanhempien tuen tarve, perhekuntoutus sekä voimavaraistava ohjaus. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu vanhemmuudesta, vanhempien tuen tarpeesta, vanhempien mielenterveyshoitotyöstä ja päihdehoitotyöstä, perhekuntoutuksesta ja voimavaraistavasta ohjauksesta.

Voimavaraistavasta ohjauksesta on jonkun verran tutkimuksia ja julkaisuja mielen- terveyden hoitotyöhön liittyen, työssä sovellettiin myös muita opinnäytetyön aiheeseen viittaavia tutkimuksia.

3.1 Vanhemmuus

Lähtökohtana lapsen ja vanhempien suhteessa, on lapsen oikeus vanhempiinsa. Tätä suhdetta voi tarkastella biologiselta, juridiselta, sosiaaliselta ja psykologiselta kannalta. Biologiselta kannalta lapsen vanhempia ovat hänet synnyttänyt nainen ja siittänyt mies. Perinteisesti vanhempien oikeudet ja velvollisuudet on liitetty biologisille vanhemmille. Lapsen huoltajuus ja vanhemmuus määräytyy automaattisesti hänet synnyttäneelle naiselle ja tämän puolisolle. Monimutkaisempi biologisen vanhemmuuden rooli on hedelmöityshoitojen kautta syntyneen lapsen kohdalla. Lapsen juridisesti määrittelyt vanhemmat ovat ne henkilöt, joille vanhemmuus on lain mukaan määriteltä tai oikeus on määrännyt. (Järvinen ym. 2012. 31.)

Sosiaalisesta näkökulmasta lapsen vanhempia ovat ne, jotka huolehtivat käytännön asioista arjessa. Henkilöt määritellään lapsen vanhemmiksi, jotka huolehtivat lapsen vaatetuksesta, ruoasta, auttavat koulutehtävissä, asettavat kieltoja ja rajoituksia sekä opettavat elämässä tarvittavia taitoja. Psykologisesti lapsen ja perheen suhde määrittyy tunteilla. Ne henkilöt määräytyvät vanhemmiksi, jotka lapsi kokee tunne tasolla vanhemmiksi. (Järvinen ym. 2012. 31.)

Fagerlund-Jalokinos (2012, 6.) kirjoittaa vanhemmuuden olevan lapsen parhaan edistämistä. Lapsen etuna voidaan nähdä jatkuvuus, pysyvyys, turvallisuus, osallisuus sekä vanhempien ja muiden aikuisten tarjoama rakkaus, hoiva, hoito, suojelu, auktoriteetti ja aikuisen antama esimerkki. Avioerot ja avoliitot ovat yleistyneet, ovat parisuhde ja vanhemmuus alkaneet erota toisistaan. Näin jaetun vanhemmuuden käsite on yleistynyt, missä eritellään äidin ja isän vanhemmuus. Vanhemmuudessa on eri osa-alueita, jotka näkyvät eron myötä, kuten tunnesuhde, huolenpityö, kasvattaminen ja taloudellinen vastuu. Eron jälkeen nämä edellä mainitut osa-alueet tulevat selkeämmin esiin, ja saattavat aiheuttaa vanhempien kesken riitoja. (Fagerlund-Jalokinos 2012, 6.)

Perheen käsitteellinen määrittely on vaihtelevaa eri kulttuureissa ja tieteenaloilla. Järvinen ym. (2012, 31.) korostaa kirjassaan perheen monimuotoisuutta. Perheen määritelmä vaihtelee myös missä kontekstissa määritelmä tehdään.

Tilastokeskuksen (2018) mukaan perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän yhteiset lapsensa, vanhempi yksin lapsineen sekä lapsettomat avio- ja avopuolisot ja parisuhteensa rekisteröineet. 1.3.2017 lähtien samaa sukupuolta olevat ovat voineet solmia avioliiton keskenään, mikäli samaa sukupuolta oleva pariskunta ei ole avioliitossa tai rekisteröineet parisuhdettansa, heidän ei katsota olevan perhe. Korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea voi kuulua perheeseen. Mikäli asuntokunnassa on useampia sukupolvia, muodostetaan perhe nuorimmasta sukupolvesta lähtien. Esimerkiksi anoppi, joka asuu lapsensa perheen kanssa, ei katsota kuuluvan lapsen perheeseen. Mikäli anopin puoliso asuu perheessä myös, muodostavat he oman erillisen perheen. Lapsiperheitä ovat ne perheet, joissa kotona asuu ainakin yksi alaikäinen lapsi. (Tilastokeskus, 2018.)

Avioliittojen ja avioerojen myötä ovat uusperheet lisääntyneet. Fagerlund-Jalokinoksen (2012, 8.) mukaan uusperhe on perhe, jossa asuu uuden parisuhteen lisäksi äidin tai isän entisestä liitosta alaikäisiä lapsia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että perheessä asuu vähintään yksi alle 18-vuotias vain toisen vanhemman lapsi. Uusperhe on aina oma kokonaisuutensa, eikä siitä tule ydinperhettä.

3.2 Perheen voimavarat

Tammekas ym. (2018, 29-35.) kuvaavat perheen sisäisiksi voimavaroiksi lasten ja vanhempien terveyden, lapsen psykososiaalisen kehityksen, perheen rakenteen, perheen vuorovaikutus- ja ongelmaratkaisutaidot, vanhemmuuden, parisuhteen ja kasvatuksen. Voimavarat vahvistavat vanhemmuutta, lisäävät perheiden hyvinvointia ja tuottavat myönteisiä muutoksia perhe-elämään.

Ulkoisia voimavaroja perheessä ovat taloudellinen tilanne, asumisen taso sekä käytettävissä oleva sosiaalinen tuki. Voimavaroja vahvistavat tekijät lapsiperheessä ovat vanhempien myönteiset lapsuudenkokemukset, hyvä itsetunto sekä omien mahdollisuuksien tunnistaminen ja myönteinen asenne elämään, henkisyys, perheen arjen hallinta ja osallisuus terveystaloudellisuissa. (Palokangas ym. 2018, 144.)

THL:n (A. 2018) mukaan voimavaroja antavat tekijät myötävaikuttavat lapsen tervettä kehitystä ja kasvua sekä suojaavat epäsuotuisilta tekijöiltä. Elämään kuuluvat myös kuormittavia tekijöitä, jotka saattavat vaarantaa lapsen otollisen kehityksen. Voimavarat antavat elämälle hallittavuutta. Voimavarat voivat olla samalla sekä suotuisia että kuormittavia. Näitä ovat THL:n (A. 2018) mukaan esimerkiksi:

- vanhempien omat lapsuuden kokemukset
- terveys ja elämäntavat
- parisuhde
- äitiyteen ja isyyteen kasvu
- vanhemmuus
- lapsen hoito ja kasvatust
- perheen tukiverkosto
- työllisyys ja taloudellinen tilanne
- asuminen
- tulevaisuuden näkymät

Voimavaroja antavia tekijöitä löytyy jokaiselta. Voimavarana toimii esimerkiksi mahdollisuus isovanhemmilta saatavaan apuun ja tukeen. Itsessään vanhemmuus voi olla kuormittava, vaikka vauva olisi hyvinvoiva ja odotettu. Yksilön omalla kokemuksella on merkitystä siinä, miten voimavaroja antavat ja kuormittavia tekijät koetaan.

Suuri vaikutus on myös kuormittavien tekijöiden määrillä suhteessa voimavaroja antaviin asioihin. Kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa omiin voimavaroihin tiedostamalla omat voimavaroja antavat sekä kuormittavat tekijät ja työskentelemään aktiivisesti voimavarojen eteen. Vastuunotto omista päätöksistä ja aktiivinen muutoksen tekeminen ovat keskiössä (THL A. 2018.)

Vanhempien tyytyväisyys parisuhteeseensa sekä jaksaminen isänä tai äitinä ovat lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta keskeisiä voimavaroja. THL:n vuonna 2012 tehtyyn lapsiperhekyselyyn vastanneet vanhemmat olivat yleisimmin tyytyväisiä molempinpuoliseen kunnioitukseen parisuhteessaan, lähes puolet isistä ja äideistä oli erittäin tyytyväisiä. Kuitenkin kolmannes isistä ja äideistä kaksi viidestä olivat huolissaan omasta jaksamisestaan vanhempana (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 223.)

Uusperheen voimavaraisuutta kuormittava tekijä on uusperheeseen sopeutumisen vaikeus. Haasteelliseksi sopeutumisen tekee epävarmuus uusperheen asemasta ja epäselvyys vanhempien uusista rooleista ja asemasta. Epävarmuus on taas kytköksissä pettymykseen ja turhautumiseen. Lisäksi vanhempien ja ympäristön aiheuttamat odotukset ja toiveet uusperheen toiminnasta voivat kuormittaa. Jännitteitä voivat aiheuttaa perheenjäsenten ja vanhempien asettamat odotukset. (Fagerlund-Jalokinos 2012, 8-9.)

3.3 Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat

Aikuisväestössä mielenterveyden ongelmat ovat melko tavallisia. Suomalaisista miehistä mielenterveyden ongelmista kärsii noin 15 prosenttia ja naisista 20%. Masennussairaus, johon liittyy ahdistus, on tavallisin häiriöistä. Miehistä 4-6% kärsii kullakin hetkellä siitä ja naisista 6-8%. Masennus on erityisesti lapsiperheiden ongelma, ja on oletettavaa, että sairauden esiintyvyys on lapsiperheissä näitä lukuja yleisempää. Tutkimustieto kertoo vanhemman ja lasten psyykkisten häiriöiden yhteydestä toisiinsa. Lapsilla, joiden vanhemmat ovat psyykkisesti sairaita, häiriöt ovat vaikeampia ja moniulotteisempia, alkavat varhaisemmin ja kestävät pidempään verraten lapsiin, joiden vanhemmilla ei ole psyykkisiä sairauksia. Itsemurhariski voi olla

kohonnut lapsilla, joiden vanhemmat kärsivät psyykkisistä ongelmista. (Solantaus 2012 240.)

Mielenterveysongelmat ovat pikkulapsiperheissä hyvinvoinnin riskitekijä, sillä vuorovaikutuksen kautta pienet lapset omaksuvat perustietonsa elämän mielekkyydestä. Suomalaisista äideistä 10% kärsii synnytyksen jälkeisestä masennuksesta eli vuosittain noin 6000 äitiä. Masennukseen sairastuu myös osa isistä. Ongelmat parisuhteessa ovat yksi riskitekijä synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Perhe-elämään masennuksen lisäksi voivat tuoda haasteita myös muut mielenterveysongelmat kuten persoonallisuuteen liittyvät ongelmat, kaksisuuntainen mielialahäiriö tai psykoosi. Tuentarve perheillä voi olla suurta, ja moniammatillinen yhteistyö voi olla järkevää. (Väestöliitto A. 2018.)

Vanhemman mielenterveysongelma lisää lasten vaaraa tulla kaltoinkohdeksi jopa kolminkertaisesti. Psykkiset sairaudet, erityisesti masennus ovat useammin yhteydessä lasten perustarpeiden vaille jäämiseen kuin fyysiseen pahoinpitelyyn. Vanhempien päihteidenkäyttö ja erityisesti rikollisuus lisäävät fyysisen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön riskiä. (Solantaus 2012 248.)

Vaikeat mielenterveyden sairaudet voivat aiheuttaa ongelmia koko perheelle stigman vuoksi. Muralidharan ym. (2016) mukaan koko perhe kärsii stigman aiheuttamista ongelmista, joita ovat esimerkiksi sulkeminen sosiaalisesta ympäristöstä ulos ja syrjintä töissä tai koulussa. Lisäksi stigma saattaa aiheuttaa perheen jäsenissä syytöksen, häpeän ja pettymyksen tunteita sekä perheen keskinäinen tuki voi olla heikkoa.

Haasteita perhe-elämään tuovat vanhempien mahdolliset riippuvuudet päihteisiin. Viime vuosina äitien alkoholinkäyttö on tilastojen mukaan lisääntynyt. Mietojen huumaiden käyttö on yleisellä tasolla lisääntynyt. Vanhemmat eivät välttämättä koe päihteiden käyttöä ongelmaksi, vaikka sillä on vaikutuksia vanhemmuuteen. Päihteiden käyttö saattaa aiheuttaa turvattomuuden tunnetta lapsissa, horjuttaa luottamusta elämään sekä ongelmia varhaisen vuorovaikutussuhteen muodostumisessa. (Väestöliitto B. 2018.) Suomessa elää tällä hetkellä noin 6 prosenttia alaikäisiä lapsia, joiden toisella tai molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma (Raitasalo, Holmila&Jääskeläinen 2016, 84).

Raitasalo ym. (2016, 87) mukaan pienten lasten terveys ja turvallisuus riippuvat pitkälti vanhemmista. Runsaasti päihteitä käyttävien vanhempien lapsilla on kohonnut riski kokea erilaisia lapsuudenajan ongelmia. Kasvuympäristössä voi ilmetä puutteita johtuen vanhempien päihdeongelmasta, mikä puolestaan voi johtaa tapaturmiin, sairasteluun sekä erilaisiin psyykkisen kehityksen ja käyttäytymisen häiriöihin. Päihdeongelmaisilla vanhemmilla voi olla ongelmia suoriutua perustehtävistään, eivät pysty luomaan turvallista arkea tai vastata lapsen tarpeisiin. Lapselle kaikki tämä aiheuttaa pysyvän stressitilan, joka joidenkin lasten kohdalla johtaa psyykkisiin oireisiin ja käytöshäiriöihin sekä somaattisiin sairauksiin. Äidin raskauden aikana käytettyjen päihteiden on todettu olevan yhteydessä lapsuusajan oppimisvaikeuksiin, käytöshäiriöihin sekä psyykkiseen ja kielelliseen kehitykseen. (Raitasalo ym. 2016 87.)

Tämänhetkisten pikkulapsipsykiatrian tutkimuksista käy ilmi varhaisen vuorovaikutuksen merkittävyys. Lapsen aivojen kehitys, kiintymyssuhteen laatu ja lapsen kokonaisvaltainen kehitys tapahtuu varhaisten vuorovaikutussuhteiden ansioista. Äidin kärsiessä päihdeongelmasta, riski on suuri äidin ja vauvan vuorovaikutuksen vääristymille. Äidin ja vauvan välisen vuorovaikutussuhteen varhaisella tukemisella voidaan saada aikaan vanhemmuuden laadun paranemisen ja äidin pysyvemmän päihteettömyyden (Pajulo&Kalland 2008, 160.)

Usein päihdeongelmiin liittyy lasten laiminlyöntiä ja huostaanottoja. Elämän ennustamattomuus ja turvallisten rakenteiden puute on uhkaavaa lapselle. Lasten joutuessa riitojen tai muiden aggressioiden kohteeksi tai todistajiksi, lapset joutuvat pelkäämään, että heidän vanhempansa jättävät heidät tai kuolevat. Lasten kaltoinkohdeltun riskkejä ovat vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveys- ja sosiaaliset ongelmat, epärealistiset asenteet ja oletukset perheenä toimimisesta, vuorovaikutustaitojen puute, stressi sekä omat lapsuuden väkivaltakokemukset. (Rask&Pasanen 2003, 16-17.)

3.4 Vanhempien tuen tarve

Syyt, jotka johtavat perhekuntoutusjaksolle, voivat olla hyvin moninaisia. Usein syyt kuntoutukselle johtavat suoraan niistä asioista, joiden vuoksi perhe on lastensuojeluasiakkaaksi joutunut. Tavallisia syitä ovat ongelmat perheen vuorovaikutuksessa, epäselvyydet vanhempien ja lapsen rooleissa, vanhemman jaksamisen haasteet, jotka voivat johtua vanhemman omasta tai perheenjäsenen mielenterveysongelmista, lapsen käytöksen haasteellisuus sekä ongelmat asettaa lapselle rajoja. (Mattila 2017,13.)

Tammekas (2018, 29-35) ym. tekemän tutkimuksen mukaan pikkulapsi perheiden tavallisin tuen tarve on vanhempien oma jaksaminen. Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista, puolella oli huolta omasta jaksamisestaan. Joka kymmenellä vanhemmalla oli kuormitusta psyykkisessä voinnissa. Taloudellisesta tilanteesta oli huolissaan yli puolet vanhemmista. Monilapsisissa sekä yksinhuoltaja perheissä köyhyys on lisääntynyt, köyhyysriski on suurin alle 3-vuotiaiden lasten perheissä. Vanhemmista kolmannes olivat huolissaan parisuhteestaan, yhteisen ajan riittämättömydestä sekä äidin suuremmasta vastuusta kotitöiden ja vastuun jakautumisesta. Perheistä 12-14% kokee väkivallan uhkaa.

Vanhemmilla saattaa olla vaikeuksia selviytyä lapsen kasvatuksessa ja vanhemmuudessa. Mattila kirjoittaa (2017,10.) pro gradu-tutkielmassaan, vanhempien toivovan perhekuntoutuksessa tukea lapsen kasvuun ja kehitykseen, kykyä tunnistaa lapsen vahvuudet ja heikkoudet ja säädellä tunnetiloja. Tarpeeksi mainitaan myös yleistä tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja käyttäytymisestä sekä konkreettisia keinoja saada lapseen kontakti. Vanhemmat haluavat tukea omaan vanhemmuuteensa.

3.5 Perhekuntoutus

Perhekuntoutus on tehokas apu tilanteissa, joissa on riski kodin ulkopuoliseen sijoitukseen, mutta perhe on motivoitunut kuntoutukseen. Kuntouttavaa toimintaa tarjotaan koko perheelle tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Tavoitteena on vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä, lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen ja perheen voimavarojen vahvistaminen. (THL A. 2016.)

Perhekuntoutuksessa voidaan sijoittaa koko perhe esimerkiksi lastensuojelulaitokseen tai päihdehuollon hoitolaitokseen, jossa on mahdollisuudet monipuolisiin kuntoutuspalveluihin perheelle. Raskaana olevalle päihteitä käyttävälle naiselle on myös mahdollista tarjota perhekuntoutusta syntyvän lapsen terveyden turvaamiseksi. Perhekuntoutukseen sijoittaminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja se on ennakoivaa lastensuojelutyötä. Perhekuntoutus eroaa kotona tehtävästä perheytyöstä siten, että se tapahtuu laitossympäristössä. Kuntoutus voi tapahtua ympäri vuorokautisena laitoksessa tai päivätoteutuksena. Tehostettua tukea on tarjolla myös perheasuntoihin, jotka ovat laitoksen yhteydessä. (THL A. 2016.)

Ennen kuntoutus miellettiin työkykyisyyden palauttamiseksi, nykyään kuntoutuskäsite on laaja-alaista toimintaa, jossa ihmisen sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen ja arkinen hyvinvointi ovat keskeisessä asemassa. Kuntoutus on moniammatillinen ja monitieteellinen kokonaisuus, jonka painopiste on siirtynyt vajaakeskeisyydestä kohti osallisuuden ja voimavarojen vahvistamiseksi. Asiakas nähdään tavoitteiden asettajana ja aktiivisena kuntoutujana. Arkisessa toimintaympäristössä kuntoutumisen mahdollistajana korostetaan palveluohjauksellista työtettä, asiakaslähtöisyyttä ja muutoksen tukemista (Pärnä 2010. 42.)

Ei ole selkeää määritelmää perhekuntoutuksen sisällöstä, se voi koostua hyvin monesta lastensuojelun ja terapiatyön sisällöistä. Perhekuntoutus voi sisältää ryhmäyksilö- ja perhetapaamisia, läheisverkostotyöskentelyä, toiminnallista kuntoutusta sekä erilaisia terapioiden. Perhekuntoutusjaksojen kesto voi vaihdella merkittävästi, ne voivat kestää esimerkiksi puolesta vuodesta useampaan vuoteen. Suomessa on tutkittu kuntoutuksen vaikuttavuutta runsaasti, kuitenkin perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkinta on jäänyt vähäiseksi (Mattila 2017,10.)

Lastensuojelun tarve on lisääntynyt Suomessa runsaasti. Kiireellisten sijoitusten määrät sekä lastensuojeluilmoitukset kasvoivat vuonna 2017. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin yhteensä 139 368 kappaletta. Määrä kasvoi 15% edellisestä vuodesta. Vuonna 2017 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 76 116 lapsesta, joka tarkoittaa 1,8 ilmoitusta per lapsi. Vuonna 2017 kiireellisesti sijoitettiin lapsia 4 081, tässä on 15 prosentin nousu vuoteen 2016. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi 3%, joka johtuu kiireellisten sijoitusten määrän kasvusta. Lastensuojelun avohuollon asiakkuudet vähenivät 2% vuodesta 2016. (THL B. 2018.)

3.6 Voimavaraistava ohjaus

Voimavaralähtöisyyttä voidaan pitää lähtökohtana ja perustana terveyttä edistävälle toiminnalle sekä lapsiperheille suunnattujen toimintojen vaikuttavuudelle. Voimavaralähtöinen työskentely perustuu yhteistyöhön perheen kanssa. Olennaista on perheen kunnioittaminen ja kohtaaminen tasavertaisena kumppanina, perheen osallistaminen, kannustaminen ja luottamuksellisuus. Työntekijän oma luottamus osaamiseensa kuuluu voimavaralähtöiseen toimintaan. Voimavarat vahvistavat vanhemmuutta, lisäävät perheiden hyvinvointia ja tuottavat myönteisiä muutoksia perhe-elämään (Tammekas ym. 2018, 29-35.)

Vänskän (2011) ym. mukaan voimaantuminen ymmärretään henkilökohtaiseksi voiman tunteen rakentumiseksi sekä yhteiskunnalliseksi osallisuudeksi. Voimaantuminen voidaan liittää myös pystyvyyden kokemukseen sekä itsereflektiivisyyteen. Vänskä (2011) mukaan voimavarakeskeisyydessä tuetaan potilaan hallinnan tunteita ohjaustilanteissa rohkaisemalla potilaan osallistumista erilaisin puheen keinoin. Perhepalveluissa asiakkaan voimaantumista voidaan tukea mahdollistamalla vanhempien osallistumista päätöksentekoon lapsen ja perheen asioihin liittyen (Vuorenmaa, Perälä, Halme, Kaunonen & Åstedt-Kurki 2016, 296, 299.)

Asiakkaan kykyjä, osaamista, taitoja ja verkostoa hyödynnetään voimavaraistavassa keskustelussa. Keskustelussa syvennyttään perheen tulevaisuuteen, josta ei ole faktatietoa saatavilla. Voimavarana tarkastellaan menneisyyttä. Perhe voi selittää menneitä tapahtumia erilaisilla tarinoilla, eikä ole kriteereitä niiden arvioimiseen,

mikä tarina on muita oikeampi. Tulevaisuudenkuva, jota kohti perhe kulkee, esimerkiksi tarkoitus, päämäärä tai pyrkimys, antaa merkityksen perheen nykyisyydelle. Asioihin on olemassa useita mielipiteitä ja näkökulmia. Voi olla vaikea sanoa mitkä vuorovaikutuksessa syntyvät tulkinnat ovat ”oikeita” ja mitkä ”väärä”, toiset niistä tukevat perheen voimavaroja paremmin kuin toiset. Työntekijän ammatillisuutta on herkkyyys ymmärtää ja huomata ne tarinat, joissa on parhaiten huomattu perheen omat voimavarat (Järvinen ym. 2012, 182-183.)

Ohjaavassa työtöteessä on samoja elementtejä kuin hoitavassa työtöteessä, joskin ne eroavat toisistaan. Psykiatrisessa hoidossa pyritään lievittämään psyykkisiä oireita selvittämällä niiden alkuperä ja aiheuttajat. Psyykinen vointi ja siihen vaikuttaminen on keskiössä. Kuntouttavassa ohjauksessa keskitytään kuntoutumisen mahdollisuuksien tunnistamiseen ja yhteiskunnan palvelujen hyödyntämiseen kuntoutumisen tukena. Ohjauksen juuria voidaan tarkastella enemmän yhteiskuntatieteessä. Asiakkaan katsotaan syrjäytyneen sairautensa takia. Asiakasta tuetaan hakemaan oma paikkansa yhteiskunnassa ja pohditaan uusia tapoja rakentaa arkea. Ohjaus eroaa opetuksesta ja neuvonnasta siten, että ohjaajalla ei ole valmiina tietoja ja vastauksia, joita asiakas tarvitsee, vaan niitä etsitään yhdessä ohjauksen avulla. Asiakasta tuetaan tuomaan omia näkökulmia ja ajatuksiaan kuntoutumisesta esiin ja kannustetaan tekemään omia valintoja. (Narumo 2006, 18-10)

Voimavaralähtöisiä menetelmiä on kehitetty ammattilaisten tueksi. Voimavaralähtöisillä menetelmillä voidaan korostaa perheen itsemääräämistä ja vahvuuksia eikä niinkään rajoituksia. Voimavaralähtöiset menetelmät sopivat kaikille perheiden kanssa työskenteleville, kuten esimerkiksi sairaanhoitajille, fysioterapeuteille, perhetyöntekijöille ja lähihoitajille. Vanhempien ja perheen voimavarojen puheeksi ottamisen helpottamiseksi on kehitetty menetelmät kuten dialogisuus asiakkaan ja työntekijän välillä sekä motivoiva haastattelu. (THL C. 2018.)

3.6.1 Dialogisuus asiakkaan ja työntekijän välillä

Suomen kielessä suora vastine dialogille on kuunteleva keskustelu. Dialogi on suoraa ja avointa keskustelua, jonka tavoitteena on yhteinen ymmärrys. Dialogissa syntyy tila, jossa yhdessä tutkitaan tilannetta. Dialogiin osallistuvilla todellisuus saa olla

olemassa ja molemmilla kiinnostuksen kohteena. Kuunteleva keskustelu estyy, mikäli keskustelijapuolet käyvät vain kahdenkeskistä yksinpuhelua tai ammattilainen käyttää asiantuntijakieltä, eikä asiakas ymmärrä termejä. Erilaisille näkemyksille annetaan tilaa, ja osapuolet saavat kuulluksi tulemisen kokemuksen, näin parhaimmat ja luovimmat ratkaisut löydetään tilanteisiin. (THL D. 2018) Dialogisessa keskustelussa osallistujat ovat valmiita päästämään irti heidän ennakkokäsityksistä, ja kuuntelevat toisen mielipiteitä avoimena. Näin yhteisen vuorovaikutuksen avulla voi syntyä ratkaisuja, jotka olisivat jääneet muuten huomaamatta (Eriksson & Arnkil 2009 36.)

Ennen dialogia, on keskustelussa ensin kuunneltava, puhumisen sijaan keskitytään kuuntelemiseen. Ihmiselle antaa voimia kuulluksi tulemisen kokemus. Kuulluksi tulemisen kokemus on tehokas tapa vähentää kaikenikäisillä stressiä, huolta ja hätää. Asiakkaassa valjastuvat kuulluksi tulemisen myötä ne voimavarat, joita hän ei tienynyt olevan olemassa, tai joita hän ei aikaisemmin ole saanut käyttöönsä. (THL D. 2018.)

3.6.2 Motivoiva haastattelu

Motivoiva haastattelu on ammattilaisen ja potilaan väliseen yhteistyöhön perustuva, potilaskeskeinen ohjausmenetelmä. Motivoivan haastattelun avulla pyritään löytämään ja vahvistamaan potilaan motivaatiota muutokseen (Käypä hoito 2019). Motivoivan haastattelun perusideana on sen vuorovaikutustyyli, joka perustuu yhteistyöhön, potilaan hyväksymiseen ja hänen hyvinvointinsa edistämiseen, sekä potilaan sisäisen motivaation herättelyyn. (Lahti, Rakkolainen & Koski-Jännes 2013).

Asiakkaan muutoksen edellytysten ajatellaan löytyvän hänestä itsestään. On työntekijän tehtävä tunnistaa nämä muutoksen siemenet asiakkaan kertomista havainnoista, kokemuksista ja arvoja koskevista ilmauksista ja vahvistaa niin sanottua muutospuhetta heijastavalla kuuntelulla, avoimilla kysymyksillä, tukea antavalla palautteella ja yhteenvedoilla. Motivoiva haastattelu soveltuu hyvin kaksoisdiagnoosi asiakkaiden ohjaukseen, koska tämän avulla pystytään asiakkaan kanssa läpikäymään rakentavasti ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia, jotka vaikeuttavat asiakkaan sitoutumista päihteettömyyteen. (Lahti ym. 2013.)

Motivoiva haastattelu voidaan jakaa neljään eri prosessiin:

- 1. Yhteistyösuhteen muodostuminen. Hoitokontakti käynnistyy aina yhteistyösuhteen muodostumisella, jota ilman hoito ei etene. Olennaista on keskittyä kuuntelemaan asiakasta hänelle ominaisen ristiriidan ymmärtämiseksi. Tässä prosessin yhteydessä voidaan keskustella elämäntavoitteista ja arvoista, koska ristiriitaa niiden ja ongelman välillä voidaan käyttää muutoksen motivointiin.
- 2. Fokusointi. Fokusoinnilla pyritään löytämään suunta tai tarkoitus työskentelylle sopimalla esimerkiksi työjärjestyksestä. Fokusta on mahdollista muuttaa kesken työskentelyn, ettei työskentely jää pyörimään niin sanotusti ympyrää.
- 3. Herättely. Herättelyn ensisijainen tarkoitus on auttaa asiakasta ratkaisemaan, minkälaisiin tavoitteisiin hän on valmis sitoutumaan. Tämän jälkeen varsinainen motivoiva haastattelu voi alkaa.
- 4. Muutoksen suunnittelu. Asiakkaan kanssa sovitaan jatkotoimenpiteistä ja laaditaan konkreettinen muutossuunnitelma.

Motivoivan haastattelun prosessin vaiheen ovat osittain peräkkäisiä, mutta niiden välillä on mahdollista soveltaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Olennaisempaa on niiden rooli vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. (Lahti ym. 2013.)

Motivoivan haastattelun perusmenetelminä voidaan pitää avoimet kysymykset haastattelussa, heijastava kuuntelu sekä yhteenvedot. Avoimilla kysymyksillä on tarkoitus saada asiakas ajattelemaan aktiivisesti sekä saada selville asiakkaan ajattelua. Avoimet kysymykset alkavat sanoilla miten, mitä, miksi, kerro ja kuinka. Tavoitteena on, että asiakas puhuu enemmän, kun haastattelija. Reflektoinnilla, eli heijastavalla kuuntelulla on haasteellista, mutta tehokas tapa viestittää asiakkaalle, että häntä kuunnellaan. Heijastavassa kuuntelussa ikään kuin varmistetaan, "mitä kuulija luulee puhujan tarkoittavan" sama kuin "mitä puhuja todella tarkoittaa". Heijastava kuuntelu pitää sisällään myös yhteenvedojen tekemisen. Yhteenvedon tarkoituksena on koota keskeisin tieto siitä mitä kuulija on kuullut. Samalla voidaan osoittaa, että asiakas on tullut kuulluksi. Samalla tarjotaan mahdollisuus asiakkaalle korjata ja täydentää sanomaansa. (Käypä hoito 2019.)

Keskeisinä menetelminä motivoivalle haastattelulle voidaan pitää:

- Empatian osoittaminen. Asiakas kokee, että haastattelija on hänestä ja hänen asioistaan kiinnostunut. Empatian osoittamista voi olla katsekontakti, tarkkaavainen kuuntelu ja hyväksyvällä äänensävyllä vastaaminen.
- Potilaan itseluottamuksen ja omien kykyjen vahvistamisen. Pyritään tunnistamaan ja vahvistamaan asiakkaan vahvuuksia, huomioidaan asiakkaan hyvät puolet ensin ja nostetaan onnistumiset esiin.
- Nykyisen ja tavoiteltavan tilanteen välillä olevan ristiriidan voimistaminen. Asiakkaan huomattessa ristiriita nykyisen ja tavoiteltavan tilanteen välillä, edesauttaa tämä muutoksessa. Epäsuhtaa pyritään tuomaan esiin ja autetaan asiakasta puhumaan tämän puolesta.
- Väittelyn välttäminen ja vastarinnan myötäileminen. Mikäli asiakas pysyy kannassaan, haastattelijan todistelu ei yleensä paranna asiaa. Haastattelijan tulee myötäillä vastarintaa ja olla provosoitumatta. Asiakasta ei kritisoita, vaan osoitetaan ymmärrystä ja annetaan oikeutusta tunteille ja reaktioille. (Käypä hoito 2019).

Motivoivan haastattelu on tehokas, mutta samalla haasteellinen menetelmä. Motivoivassa haastattelussa on kompastuskiviä, joita haastattelijan tulee osata välttää. Motivoivassa haastattelussa vastakkainasettelua tulisi välttää, vaikka suora palaute koskien asiakkaan arviointia onkin tärkeää. Asiantuntijaroolia olisi hyvä myös välttää, koska se lisää asiakkaan passiivisuutta (Lahti ym. 2013). Väittelyä tulisi välttää, väittelyssä asiakas alkaa puolustelemaan kantaansa, mikä ei vie muutosta eteenpäin (Päihteet puheeksi). Motivoivassa haastattelussa tarvitaan kärsivällisyyttä odottaa asiakasta muodostamaan itseään motivoivaa puhetta ja kannustaa tässä (Käypä hoito 2019).

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Tarkoituksena on kuvata mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien voimavaraistavaan ohjaukseen sekä mitä voimavaraistava ohjaus vaatii onnistuakseen. Tavoitteena on tuoda voimavaraistava ohjaus paremmin työntekijöiden tietoisuuteen, ja siten heidän käyttöönsä työelämässä. Opinnäytetyön toteuttamiseksi aihetta tutkittiin aktiivisesti ja tarkasteltiin mielenterveys- ja päihdehoitotyön näkökulmasta

Tuloksia voidaan käyttää vanhempien ohjauksen kehittämiseksi, ja motivaation lähteenä.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1. Mitkä tekijät vaikuttavat mielenterveys- ja päihdeongelmaisten vanhempien ohjaukseen?
- 2. Mitä voimavaraistava ohjaus vaatii onnistuakseen?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Sisällönanalyysi suoritettiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

5.1 Integroiva kirjallisuuskatsaus aineistonkeruu menetelmänä

Opinnäytetyö on integroiva kirjallisuuskatsaus voimavaraistavasta ohjauksesta, joka hyödyttää moniammatillista työryhmää perhekuntoutuksen yksikössä. Kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tutkimuksen osaa tai artikkelia, jonka kirjoittaja on analyttisesti ja arvioiden käynyt läpi tutkimusaiheeseensa liittyvää keskeisintä aikaisempaa tutkimusta ja tieteellistä kirjallisuutta. (Koppa 2017.)

Tärkein tehtävä kirjallisuuskatsaukselle on kehittää tieteenalan teoreettista ymmärrystä ja käsitteistöä, teorian kehittäminen tai arvioida olemassa olevaa teoriaa. Tietystä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta on mahdollista muodostaa kokonaiskuva kirjallisuuskatsauksen avulla. Kirjallisuuskatsauksen tehtävänä voi olla tunnistaa ristiriitoja tai ongelmia valitussa kohdeilmiössä. (Suhonen, Axelin & Stolt 2015 7.)

Kuvatessa tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti, integroiva kirjallisuuskatsaus on hyvä metodi. Integroiva kirjallisuuskatsaus tarjoaa selvästi laajemman kuvan tutkittavan aiheen kirjallisuudesta kuin verraten esimerkiksi systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Tutkimuskysymykset voivat integroivassa katsauksessa olla väljempää verraten muihin. Integroivalla kirjallisuuskatsauksella voidaan tuottaa uutta tietoa jo aiemmin tutkitusta aiheesta. Käytettäessä integroivaa otetta, on mahdollista käyttää erilaisin metodein kerättyä ja tuotettua tutkimusmateriaalia. (Salmi-nen 2011, 8.)

Integroivalle katsaukselle on tyypillistä prosessimainen luonne. Katsauksen prosessi sisältää viisi vaihetta: tutkimusongelman nimeäminen, analysoitavan aineiston

keruu, aineiston laadun arviointi, aineiston analysointi ja tulkinta sekä tulosten esittäminen. (Suhonen ym. 13, 2015.)

5.2 Induktiivinen sisällönanalyysi aineiston analysointimenetelmänä

Tutkimustulokset analysoidaan induktiivisen sisällönanalyysin avulla, näin voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Induktiivisessa logiikassa katsauksessa edetään teemoittain yksittäisestä yleiseen. Tutkittavasta ilmiöstä saadaan tiivistetty ja yleinen kuvaus sisällönanalyysilla. Tutkimuksen aineisto on kuva tutkittavasta ilmiöstä, kun taas analyysilla on tarkoitus luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkään muotoon kadottamatta sen sisältämää tietoa. Aineiston ollessa selkeässä ja järjestelmällisessä muodossa, pystytään siitä tekemään luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Teoreettinen kokonaisuus pyritään luomaan tutkimusaineistosta siten, etteivät aikaisemmat havainnot, tiedot tai teoriat ohjaa analyysia. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat tutkimustehtävä tai aineiston laatu. Analyysi etenee pelkistämisen, ryhmitelyn ja abstrahoinnin mukaan vaiheittain. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013 186.) Sisällönanalyysilla muodostetun tuloksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että yhteys tuloksen ja aineiston välillä pystytään osoittamaan (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001 36).

Opinnäytetyöllä pyrittiin vastaamaan työelämäyhteyden esittämiin kysymyksiin: mitä voimavaraistava ohjaus vaatii onnistuakseen, voimavaraistavan ohjauksen vaikuttavuutta sekä millaisten menetelmien avulla voimavaraistavaa ohjausta voi käyttää. Aineistoa keräämällä saadaan Vaahteramäen työntekijöille ajankohtaista tutkimustietoa ohjauksen vaikuttavuudesta ja sen menetelmistä.

5.3 Kohderyhmä

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat lastensuojeluyksikkö Vaahteramäen perhekuntoutuksen työntekijät. Perhekuntoutuksen ohjaajat kohtaavat päivittäin työssään vanhempia, joilla saattaa olla mielenterveys- tai päihdeongelmia. Perhekuntoutuksessa työskentelee lähihoitaja, sairaanhoitaja, sosionomeja sekä nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja. Vaahteramäessä työskentelee sekä miehiä että naisia. Työntekijöitä perhekuntoutuksessa oli opinnäytetyön teko hetkellä 5. Ohjaajat tarvitsevat työssään erilaisia menetelmiä ohjatakseen asiakkaita elämänhallinnan ongelmissa.

Opinnäytetyötä tehtäessä yksin, täytyi aihetta rajata ja tehdä toteutus siten, että resurssit olivat riittävät eikä työmäärä liian suuri. Näin ollen aihetta rajattiin, ja voimavaraistavan ohjauksen menetelmiä ei käsitelty erikseen tässä opinnäytetyössä. Valmiin opinnäytetyön esitys oli keväällä 2019.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään kirjallisuuskatsauksen lähteiden avulla saadut tulokset induktiivisen sisällönanalyysin avulla. Induktiivisen sisällönanalyysin avulla löytyi pääluokka voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät, joka esitellään luvussa 6.1.

6.1 Voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät

Voimavaraistavan ohjaukseen vaikuttavat useat eri tekijät. Induktiivisen sisällönanalyysin avulla löydettiin kolme yläluokkaa, jotka oleellisesti vaikuttavat voimavaraistavan ohjauksen toteutumiseen. Taulukossa 2. esitellään ala- ja yläluokka, josta voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät, pääluokka muodostuu.

Taulukko 2. Voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Työntekijän saaman tuen muodot sekä resurssien kehittäminen	Esimiehen merkitys vanhempien ohjauksessa	Voimavaraistavaan ohjaukseen vaikuttavat tekijät
kuormittava tilanne, ongelmat sekä haasteet vanhemmuudessa ja puheeksi ottamisen ongelmat	Vanhemmista peräisin olevat tekijät	
Luottamuksellisuus ja avoimuus työntekijän ja asiakkaan välillä, työntekijän omien tunteiden hallinta, työntekijän antama tuki ja kannustus, tasa-vertainen yhteistyösuhde	Työntekijästä peräisin olevat tekijät	

Esimiehellä on oma roolinsa voimavaraistavan ohjauksen toteutumisessa. Esimiehen rooli on enemmänkin mahdollistaja resurssien kannalta. Kappaleessa 6.1.1 esitellään yläluokka esimiehen merkitys vanhempien ohjauksessa. Kappaleessa kerrotaan alaluokista resurssit, työntekijän saaman tuen muodot sekä resurssien kehittäminen. Liite 1 havainnollistamassa luokittelua.

Vanhemmista peräisin olevat tekijät – yläluokka esitellään tarkemmin kappaleessa 6.1.2 Kappale koostuu alaluokista: kuormittava tilanne, ongelmat sekä haasteet vanhemmuudessa ja puheeksi ottamisen ongelmat alaluvusta 6.3.1 alkaen. Liitteessä 2 esitellään sisällönanalyysin avulla löytyneet luokitukset.

Työntekijän rooli voimavaraistavassa ohjauksessa – yläluokka esitellään kappaleessa 6.1.4 Kappale muodostuu alaluokista: luottamuksellisuus ja avoimuus työntekijän ja asiakkaan välillä, työntekijän omien tunteiden hallinta, työntekijän antama tuki ja kannustus, tasavertainen yhteistyösuhde. Liitteessä 3 esitellään löytyneet ylä- ja alaluokat, työntekijän roolista voimavaraistavassa ohjauksesta.

6.1.1 Esimiehen merkitys vanhempien ohjaukseen

Ongelmallisuus sävyttää sosiaalityötä, työn rasisitustekijöinä korostuvat asiakkaiden vaikeat tilanteet, tunteiden hallinta näissä tilanteissa sekä riittämätön aika paneutua asiakkaiden asioihin, todetaan Sulavuoren raportissa (2007, 13-14.) Asiakkaiden vaikeita ongelmia kohdataan kiireellä, vastuu asiakkaiden tilanteissa on suuri mutta keinoja ja valtaa on vähän. Vastuu koetaan raskaaksi sekä laaja, jatkuvasti muuttuva tehtäväkenttä ja monimutkainen ongelmanratkaisu ja päätöksenteko. (Sulavuori 2007 13-14.)

Resurssien kehittäminen

”Onnistunut työskentely koko työryhmältä vaatii tiivistä ja hyvää ryhmätyöskentelyä sekä sen johtamista” Mattila 2017, 49.

Työnä perhekuntoutus on vaativaa ja edellyttää monipuolista osaamista ja moniteistä osaamista. Työ edellyttää kykyä työskennellä yli ammattirajojen ja halua sekä valmiutta sitoutua työyhteisöön. Onnistunut työskentely vaatii hyvää ja tiivistä ryhmätyöskentelyä sekä hyvää johtamista. (Mattila 2017 49.)

Henkilökunnan vaihtuvuus ja työntekijöiden määrällinen riittämättömyys ovat psyykkisen rasituksen aiheita (Sulavuori 2007 13).

Asiakkaiden ideoita ja kehittämisajatuksia perhekuntoutuksesta kerättiin Mattilan (2017, 52) haastattelussa, perhekuntoutuksen sisällön kehittämiseksi. Vastauksista nousi esiin hyvin samankaltaisia aiheita, riippumatta siitä, mitkä olivat syyt perhekuntoutukselle. Pinnalle nousi kaikista vastauksista perhekuntoutuksen fyysiset tilat. Käytössä oleva huoneisto koettiin liian pieneksi pidempi aikaiseen asumiseen. Asiakkaat kokivat pienen huoneiston rajoittavan kuntoutusjakson aikana tehtäviä asioita kuten lapsen ja vanhemman välisen oman tilan opettelua ja aikuisen työ- tai opiskeluiden hoitamista. Asiakkaat kaipasivat yhteistä oleskelu- ja tv-tilaa. Yhteinen, niin sanottu kaikille vapaa-alue, helpottaisi kontaktin ottamista toisiin perheisiin. Toisen asuntoon menemistä ei pidetty soveliaana, vaan haluttiin antaa kaikille oma rauha.

Perhekuntoutuksen sisältöön ja puitteisiin liittyi kehitysajatuksia myös. Kehittämistarpeita esitettiin muun muassa toisten vanhempien vertaistuki, kuntoutuksen joustavuus, eroperheiden huomioiminen kuntoutuksessa, asioiden huolellinen dokumentointi ja kirjaaminen sekä kuntoutuksen kesto.

Työntekijän saaman tuen muodot

Raskin ja Pasasen (2003, 47.) Perheen yhdistetty hoito-kuntoutusprosessin arvioinnissa (myöhemmin käytetty lyhennettä PYY-kuntoutus) haastateltiin työntekijöiden

kokemuksia kuntoutuksesta. Haastattelun aiheena olivat asiakkaiden antamat palautteet sekä työntekijöiden kokemuksia PYY-kuntoutuksesta. Työntekijöiden haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna ja teemoina olivat kuntoutuksen asiakkaiden esiin nostamat kuntoutuksen roolin: hengenpelastaja, rohkaisija, tukija, auttaja sekä mahdollistaja. Pääosin työntekijät arvioivat rooleja samansuuntaisiksi kuin asiakkaat, hengenpelastaja oli kuulostanut työntekijöiden mielestä liian voimakkaalta. Kantaansa työntekijät olivat perustelleet siten, että muutos lähtee asiakkaasta itsestään, vaikka ulkopuolisia tukitahoja voi olla useita. Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö koettiin yhdeksi tukitahoksi, jonka toivottiin herättävän asiakkaissa toivoa ja tukevan uusien rakentavien elämäntapojen syntyä. Hengenpelastajan roolin nimikkeeksi toivottiin enemmän ”toivon herättäjää”. Kuntoutuksen sääntöjen laatimista työntekijät pitivät taitolajina. Yhden työntekijän mielipide sääntöjen ja tasa-arvon olevan huono malli kuntoutuksessa. Työntekijän mielestä asiakkaita tulisi kohdella heidän tarpeittensa mukaan, eikä periaatteella ”kaikille kaikkea saman verran”.

Häggman-Laitilan raportissa (2006, 42.) todetaan perhetyöhön saadun tuen helpottavat perheiden ongelmien tunnistamista ja puheeksi ottamista. Tärkeiksi tuen muodoiksi mainittiin verkostotyö eri tahojen kanssa, työyhteisö ja työkavereilta saatu tuki ja työntekijöiden koulutus. Tuen lähteeksi mainitaan myös itse asiakasperhe tai heidän sukulaisensa.

6.1.2 Vanhemmasta peräisin olevat tekijät

Vanhempien osalta suurimmat puutteet olivat omissa voimavaroissa. Puutteet voimavaroissa liittyivät uupumukseen, unettomuuteen, sairauden aiheuttamaan epävarmuuteen ja tuen tarpeet masennukseen. Vanhempien terveystottumuksista oli eniten kirjauksia alkoholin, päihteiden käytöstä ja tupakoinnista. Tutkimuksessa mukana olleista kirjauksista kahdeksalla oli ollut tuen tarve liiallisesta päihteiden käytöstä. (Tammekas ym. 2018)

Ongelmat ja haasteet vanhemmuudessa

Psyykkisesti raskaaksi sosiaalityössä koetaan asiakkaiden moniongelmaisuus, yhteistyöhaluttomuus ja motivoimattomuus (Sulavuori 2007, 13).

Perhekuntoutukseen osallistuneiden vanhempien haastattelussa (Mattila 2017, 47) nousi ilmi tavoitteiden asettamisen haasteellisuuden. Helpompaa oli asettaa tavoite konkreettiselle ongelmalliselle asialle kuten rahan käyttö. Perheen voimavarojen esiin tuominen oli myös haasteellista, tämän vuoksi perheen vahvuuksien määrittely jäi heikoksi. Vaikeuksia vanhemmat osasivat kuvata hyvin ja monipuolisesti. Voimavaraksi pääsääntöisesti nostettiin oma lapsi, vaikka samalla vaikeudet liittyivät häneen.

Ohjausta ja tukea vanhemmat tarvitsevat vanhemman roolin omaksumisessa sekä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Tietoa ja taitoja vanhemmat tarvitsevat vauvan perushoidossa. (Lahti, Rankinen & Virtanen 2012, 19)

Puheeksi ottamisen ongelmat

”Perheet voivat salata ongelmiaan tai ovat niiden suhteen täysin välinpitämättömiä. Puheeksiottamista hankaloittaa myös perheiden aggressiivinen suhtautuminen ja ennakkoluulot perhetyötä kohtaan” Häggman-Laitila 2006, 42.

Ongelmien tunnistamista ja puheeksi ottamista edistää asiakaslähtöinen työote. Asiakasperheiden ongelmien tunnistaminen mainittiin haasteelliseksi ja siihen liittyy usein epävarmuuden tunteita. Asiakassuhteita todettiin hankaloittavan henkilökemioiden yhteensopimattomuus, kiireinen työtahti, asiakastilanteissa jännittäminen ja työntekijän kokemattomuus asioiden puheeksi ottamisessa. Puheeksi ottamista vaikeuttavat myös arkaluontoiset asiat ja työntekijän ennakoasenteet perheitä kohtaan. Puheeksi ottamisen ongelmia liittyy myös asiakasperheisiin. Perheet voivat olla ongelmiansa suhteen välinpitämättömiä tai salata omia ongelmiaan. Perheen aggressiivinen tai kielteinen asenne perhetyötä kohtaan vaikeuttaa myös osaltaan puheeksi ottamista. (Häggman-Laitila 2006, 42.)

Kuormittava tilanne

Asiakkaan kannalta ehtona, on että asiakkaalta puuttuu voimia tai häntä uhkaa tilanne, jossa hänen voimansa eivät riitä (Pelkonen & Hakulinen 2002, 204.) Asiakkaalla saattaa olla jo olemassa kykyjä, tietoja tai voimia, joita tilanteessa tarvitsisi, mutta asiakas saattaa tarvita apua niiden löytymisessä ja hyväksi käyttämisessä. Voimavaraisella asiakkaalla on tunne itsesäätelyn kyvyistä, merkityksellisyydestä, osaamisesta ja tunne vaikuttaa omiin asioihinsa. (Lahti ym. 13. 2012.)

6.1.3 Työntekijän rooli vanhempien voimavaraistavassa ohjauksessa

Yhteistyö on voimavarojen vahvistamisen ominaispiirre. Asiakas ja työntekijä asettavat yhteistyössä neuvotellen tavoitteita. Työntekijä voi vahvistaa asiakkaan voimavaroja aktiivisesti kuuntelemalla, tarjoamalla tukea sekä merkityksellistä tietoa asiakkaalle. Voimavaralähtöinen toiminta on asiakaskeskeistä, tärkeää on keskittyä enemmän asiakkaan vahvuuksiin kuin rajoituksiin. (Pelkonen & Hakulinen 2002, 204.)

Luottamuksellisuus ja avoimuus työntekijän ja asiakkaan välillä

”Suhde on molemminpuolinen ja asiakaskeskeinen: ohjaus lähtee asiakkaan tarpeista.” Lahti ym. 2012 16.

Voimavaraistavan ohjauksen edellytys on luottamuksellisuuden muodostuminen ohjaajan ja asiakkaan välillä. Jotta luottamuksellisuus voi asiakkaan ja ohjaajan välille syntyä, on asiakas kohdattava kunnioittavasti, empaattisesti, tuomitsematta sekä ohjaajan on luotava turvallinen ilmapiiri. Yhteistyösuhde on molemminpuolinen sekä asiakaskeskeinen, ohjaus lähtee asiakkaan tarpeista. (Lahti ym. 2012, 16.) Perhetyön luottamuksellisuus ja avoimuus edistävät tuen tarpeiden tunnistamista ja puheeksi ottamista, nämä rohkaisevat sekä työntekijöitä että perheitä keskustelemaan asioista. (Häggman-Laitila 2006, 42.)

Ennakkoehtoina voimavaraistavassa ohjauksessa ovat yhteistyösuhteen ja kommunikoinnin luottamuksellisuus ja avoimuus, joihin nivoutuvat vanhempien täysivaltainen osallistuminen, yhteisesti sovitut tavoitteet sekä kuulluksi tuleminen (Pelkonen & Hakulinen 2002, 204).

Työntekijän omien tunteiden hallinta

”Asiakassuhdetta todettiin hankaloittavan henkilökemioiden yhteensopimattomuus, kiireinen työtahti, jännittäminen asiakastilanteissa ja työntekijän kokemattomuus.” Häggman-Laitila 2006, 42.

Mielenterveysongelmat nousivat PYY-arvioinnissa (Rask & Pasanen 2003, 50-55) esiin, monet kuntoutuksen asiakkaat kärsivät mielenterveysongelmista jollakin tasolla. Kuntoutukseen tulee asiakkaita, jotka kärsivät sekä päihdeongelmista että mielenterveysongelmista. Osan työntekijöiden mielestä kaksoisdiagnoosi asiakkaat tarvitsevat erityistä tukea ja apua, ”kädestä pitäen neuvomista” ja kärsivällisyys saattaa olla koetuksella tämän vuoksi.

Perhetyötä PYY:n työntekijät pitivät erityisen haasteellisena työsarkana, joka vaatii työntekijältä paljon ammattitaitoa ja herkkyyttä. Vanhemmuus on herkkä alue ihmisille tutkia itseään, ja se voi aiheuttaa kykenemättömyyttä kriittisyyteen itseään kohtaan. Työntekijöiden mukaan raskaaksi perhetyön tekee myös tunne, ettei lapsi saa riittävästi huolta ja turvaa eikä takuuta vanhempien kehittymisestä ole näköpiirissä. Vaikeaksi koettiin lasten tarpeiden esiin nostaminen. Riittävän konkreettisten kehittämistehtävien löytäminen ja ylipäänsä muutokseen mahdollistaminen vanhemmuudessa koettiin haasteelliseksi. (Rask & Pasanen 2003, 53)

Vanhemman saama tuki työntekijältä

On välttämätöntä asiakkaiden voimavaraistumisen kannalta, että työntekijä auttaa heitä tarvittavien taitojen ja tietojen saamisessa, toteaa Lahti jne. (2012, 18.) tekevänsä kirjallisuuskatsauksessa. Lisääntyneiden taitojen ja tietojen avulla vanhemmat voivat tehdä paremmin tietoon perustuvia valintoja vauvan ja perheensä

terveydenhuollossa. Työntekijä voi käyttää erilaisia menetelmiä tietojen ja taitojen lisäämisessä kuten: kirjallisia ja suullisia ohjeita, taitojen mallintamista, roolimallina toimimista ja harjoittelun mahdollisuuden tarjoamista. (Lahti jne. 2012, 18.)

”Voimavarojen vahvistamisen seurauksena myös hoitotyöntekijä kehittyy ammatillisesti ja hänen omat voimavaransa vahvistuvat”

Pelkonen & Hakulinen 2002, 209.

Asiakkaan omien voimavarojen vahvistaminen ja kapasiteetin lisääminen on osa voimavaroja vahvistavaa ohjausta. Työntekijä voi auttaa vanhempia lisäämään ja löytämään omia voimavarojaan kyselemällä ja refleктоimalla sekä kiinnittämällä huomiota voimavaroihin kuin rajoitteisiin ja rohkaisemalla vanhempia luottamaan kykyihinsä. (Lahti jne. 2012, 19.) Hoitotyön menetelmiä käyttäen voi työntekijä vahvistaa perheen omia voimavaroja, kuten vanhempien tietoisuuden lisääminen voimia antavista ja kuormittavista tekijöistä sekä valmiuksien lisääminen toimia perheen voimia vahvistavasti ja kuormittavia tekijöitä vähentävästi. Näihin mainittuihin tavoitteisiin päästään tukemalla vanhempaa kykyjensä ja taitojensa kehittämisessä ja lujittamalla vanhemman itsetuntoa sekä henkilökohtaista hallinnan tunnetta. Nostamalla perheen tietoisuuteen olemassa olevia voimavaroja, autetaan perhettä tunnistamaan ja saamaan voimavaroja käyttöönsä ja lisäksi tiedostamaan oman käyttäytymisensä vaikutuksia. (Pelkonen & Hakulinen 2002, 209.)

Jotta työntekijän olisi mahdollista vahvistaa asiakkaan voimavaroja, on häneltä itsellään oltava voimavaroja, muun muassa tietoja ja taitoja asiakkaan voimavarojen vahvistamiseen. On mahdollista, että voimavarojen vahvistamisen seurauksena myös työntekijän omat voimavarat vahvistuvat, tämä taas lisää työntekijöiden valmiuksia tukea perheitä. Voimavaroja vahvistava malli nähdään siis vanhempien ja työntekijän yhteistyönä, jonka päämääränä on vanhempien ja samalla työntekijänkin voimavaraisuuden lisääminen. (Pelkonen & Hakulinen 2002, 206-209.)

Mattilan haastattelussa (2017, 54) työntekijöiden perheelle antama tuki koettiin vaihtelevasti. Työskentelystä annettu palaute oli pääsääntöisesti positiivista, mutta jonkin verran koettiin tuen olleen riittämätöntä tai perheelle tai tilanteelle annettu tuki koettiin vääränlaisena. Työskentelyyn myönteisimmin olivat suhtautuneet ne vanhemmat, jotka olivat saaneet konkreettista tukea ja välineitä lapsen kasvatukseen ja huolenpitoon. Hyväksi oltiin koettu, että useampi aikuinen kävi läpi lapsen kanssa

samoja asioita ja heidän linjansa oli yhtenäinen. Esiin haastatteluissa nousi, että aina vanhemman tarvitsema tuki lapsen asioissa ei ajoittunut sellaiselle ajalle, kun työntekijän apua olisi ollut saatavilla, tai avuntarve koettiin sellaisena, ettei siihen olisi ollut järkevää pyytää apua. Näissä edellä mainituissa tilanteissa perhekuntoutusjaksolta saatu tuki koettiin heikoksi.

Kuntoutuksessa saatu tuki ja kannustus vanhemmuuteen, parisuhteeseen ja raittiuteen edistivät muutosta parempaan, toteaa Rask & Pasanen (2003, 43) haastateltuaan Perheen yhdistetty hoito -kuntoutukseen osallistuneita vanhempia. Muutosta edistivät kuntoutuksen aikana käytännön tekeminen, kuten arjen taitojen harjoittelu sekä avoimet ja luotettavat keskustelut. Vahvistavina tekijöinä muutoksessa koettiin myös mahdollisuus turvautua henkilökuntaan ongelmien esiintyessä. Joillekin haastatelluille työntekijät edustivat alussa viranomaisia ja pysyivät siksi etäisinä. Osaa työntekijöistä koettiin edistävän kuntoutuvan elämänmuutosta, tällaisella työntekijällä saattoi olla vahva auktoriteetti tai hänet koettiin vertaiseksi. Haastatteluista nousi esiin eräs kommentti, työntekijän muuntuvan tarvittavaan rooliin, välillä äiti ja toisaalta ammattiauttaja.

Perhekuntoutuksen jakson alkuvaiheessa vanhemmat kokivat Mattilan (2017, 54.) haastattelussa tuen ja avun pyytämisen vaikeaksi. Perheet toivoivat, että työntekijät olisivat antaneet enemmän aikaa tutustua heihin ja talon tapoihin, ennen kuin perheilta alettaisiin vaatia enemmän. Ongelmaksi koettiin myös niin sanottu ammatti-kieli, asiakkaat eivät ymmärtäneet työntekijöiden käyttämää ammattisanastoa aluksi.

Vanhempien mukaan omaa ja perheen hyvinvointia lisäsi työntekijöiden läsnäolo, säännöllinen päivärytmi sekä mahdollisuus saada apua. Konkreettinen puuttuminen arjessa tapahtuviin asioihin mainittiin hyvinvointia lisääväksi tekijäksi. Vanhempien mukaan vuorovaikutus omaan lapseen parani näiden asioiden ansiosta. Huolimatta kriittisestä suhtautumisesta, perhekuntoutusjaksoa pidettiin kokonaisuutena hyvänä ratkaisuna (Mattila 2017, 54.)

Tasavertainen yhteistyösuhde

Kulmakivi voimavaralähtöiseen työskentelyyn on työntekijän ja vanhemman tasavertainen yhteistyösuhde. Yhteistyösuhteessa välittyy vanhemman itsemääräämisen ja subjektiivisten käsitysten kunnioittaminen sekä aktiiviseen osallistumiseen rohkaisu (Pelkonen & Hakulinen 2002, 209.) Kohdatessa asiakas vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa, eli dialogisessa suhteessa, mahdollistetaan apu ja tuki asiakkaalle tämän tarpeiden mukaan. Dialogisen suhteen saavuttaminen vaatii työntekijältä sinnikkyyttä, tilannetajua ja taitoa, jotta dialogisuus syntyy. (Mattila 2017, 27.)

*”Vanhemmat kokivat luottamuksellisen suhteen tärkeänä voimava-
raistumisen edellytyksenä” Lahti jne. 2012, 15*

Aina perheiden ei ole mahdollista kantaa vastuuta päätöksistään ja teoistaan. Haa-voittuvat perheet kuten nuoret, päihteitä käyttävät, mielenterveysongelmaiset ja kehitysvammaiset vanhemmat voivat kokea voimavaransa hyvin vähäisiksi. Tällöin työntekijän tehtävänä on toimia lastensuojelun näkökulmasta perheen ”asiamiehenä”. Tämän kaltainen asioihin puuttuminen vaatii työntekijältä vahvaa rohkeutta, minkä asiakasperheen kokevat yleensä myönteisenä asiana. (Pelkonen & Hakulinen 2002, 209.)

Yhteisesti sovittuja päämääriä kohti perheen kanssa voidaan edetä myös auttamalla heitä tunnistamaan valinnanmahdollisuuksia, tukemalla perhettä optimaalisen työn ja levon tasapainon löytämisessä sekä vahvistamalla perheen sosiaalisia verkostoja. Erilaiset ryhmämenetelmät voivat antaa vertaistukea, kun vanhemmat saavat keskustella samanlaisessa elämäntilanteessa elävien vanhempien kanssa. Voimavaroja kuluttavia ja edistäviä tekijöitä voi auttaa havainnollistamaan erilaiset kyselyt ja lomakkeet. Kotikäynnit edistävät tuntemaan asiakasperheen elämäntilannetta ja korostaa perheen ainutlaatuisuutta. (Pelkonen & Hakulinen 2002, 209.)

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Kirjallisuuskatsaukseen valittujen tutkimusten perusteella voidaan huomata vanhempien ja perheiden voimavaroissa olevan puutteita. Vanhempien on haasteellista löytää ja tiedostaa omia voimavarojaan ja ottaa niitä käyttöönsä. Toisaalta taas voimavaroja kuluttavia tekijöitä vanhempien oli helpompi listata. Tavoitteiden laatiminen koettiin helppona konkreettiselle asialle, mutta enemmän abstraktit tai laajemat ongelmat tuottavat vaikeuksia. Oma lapsi saatettiin kokea voimavaroja lisääväksi tekijäksi, mutta samalla omaan lapseen liittyi kuormittavia tunteita.

Työntekijän antama tuki ja ohjaus on voimavarojen kartoituksessa ensisijaisen tärkeää. Erilaisin keskustelumenetelmin ja kyselylomakkeita hyödyntäen, on vanhemman mahdollista nähdä omia voimavarojaan ja siten saada niitä käyttöönsä. Voimavaraistava ohjaus on hyödyllistä, kun perhe tai vanhempi löytävät itse voimavarojaan kuluttavia ja lisääviä tekijöitä. Perheelle työntekijä voi olla mahdollistaja ja toivon antaja.

Työntekijältä tulee löytyä rohkeutta puuttua asioihin, mutta samalla herkkyyttä ja luottamusta perhettä ja vanhempia kohtaan. Haasteita työntekijälle tuo kuitenkin vanhempien moniongelmaisuus, motivaation puute ja yhteistyöhaluttomuus. On tärkeää, että työntekijä saa työyhteisöltään riittävästi tukea ja ohjausta omaan osaamiseensa. Vanhempien voimavaraistuminen voi lisätä myös työntekijän voimavaraisuutta.

Perheet kokivat tärkeäksi, että työntekijä oli saatavilla perhekuntoutusjaksolla. Työntekijän paikallaolo sekä tieto siitä, että apua on saatavilla, rauhoitti heitä. Fyysisten tilojen parantaminen mainittiin kehitysideaksi. Perheen oman hyvinvoinnin kannalta voidaan ajatella tärkeäksi, että tilat, jossa perheet asuvat, ovat optimaaliset heidän käyttöönsä. Asiakasperheet sekä työntekijät kokevat psyykkisesti kuormittavina työntekijöiden vaihtuvuuden, esimiesasemassa toimijat ovat avainasemassa, kun resurssien kehittämistä mietitään. Kriittisestä alkusuhtautumisesta huolimatta, vanhemmat kokivat perhekuntoutuksesta olevan hyötyä heille.

Onnistuakseen voimavaraistava ohjaus vaatii ohjaajan ja ohjattavan väliltä luottamusta ja avoimuutta. Perheen ja ohjaajan välillä on vallittava tasavertainen yhteistyösuhde. Dialoginen suhde ohjattavan ja työntekijän välillä on taitolaji, se vaatii työntekijältä paljon sosiaalisia taitoja ja herkkyyttä.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Aiheen valinta oli jo eettinen valinta itselleni. Lastensuojelua koskevat tutkimukset ovat luonteeltaan herkkiä, ja voivat herättää voimakkaita tunteita. Haasteita aiheen eettisyyteen ja luotettavuuteen tuo se, että lastensuojelua koskevissa tutkimuksissa ja niistä tehdyissä selvityksissä, on käynyt ilmi lastensuojelun käsitteen teoreettisen tarkastelun ja sen keskustelun olevan puutteellista (Pekkarinen 2011, 9).

Pirjo Pölkin (2008, 171) artikkelissa todetaan että, tutkijoita velvoittavat älyllisen kiinnostuksen, rehellisyyden ja tunnollisuuden vaatimus, vaaran eliminoiminen, ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalinen vastuu, ammatinharjoituksen edistäminen sekä kollegiaalinen arvostus. Eettiseen säännöstöön ihmistutkimuksessa ovat vaikuttaneet erityisesti lääketieteen eettiset normit, joita ovat hyöty, vahingon välttäminen, itsemääräämisen kunnioittaminen sekä oikeudenmukaisuus. Näitä eettisen säännötön normeja noudatin koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa ei kopioitu eikä plagioitu toisten valmiita tuotoksia. Plagioinnilla tarkoitetaan ajatusten tai ideoiden varastamista, toisen tutkijan ajatusten, ilmaisujen tai tulosten esittäminen omalla nimellä on vastoin eettisiä pelisääntöjä. Myös epäselvät tai vaillinaiset viittaukset ovat plagiointia (Vilkkä & Airaksinen, 2004 78).

Arenen ohjeiden mukaan vastuu tieteellisen käytännön noudattamisessa on ensisijaisesti tutkijalla itsellään. Tehtäessä opinnäytetyötä on oltava huolellinen, rehellinen, avoin ja kunnioitettava muiden tutkijoiden työtä. Opinnäytetyö toteutettiin suunnitelmallisesti eikä ulkopuolisia rahoittajia käytetty.

Opinnäytetyö julkaistaan kaikille avoimessa Theseus-julkaisuarkistossa. Kaikki ammattikorkeakoulut Suomessa ovat sitoutuneet ARENE ry:n Open Acces-lausumaan. Tämän mukaan kaikki opinnäytetyöt tallennetaan Theseus-julkaisuarkistoon, tämä

helpottaa tutkimustiedon löytämistä, mutta asettaa vaatimuksia tutkimukselle, kuten lähdeluettelon laatimista. (Arene.)

Aineistonkeruussa hyödynnettiin luotettavia lähteitä sekä ajankohtaisia tutkimuksia. Osatutkimuksista oli melko iäkkäitä, näiden kohdalla arvioitiin kriittisesti tutkimuksen luotettavuus. Vanhemmista tutkimuksista osa on ns. ”klassikkoja”, joita on hyväksyttävä käyttää. Tutkimuksissa huomioitiin niiden läpinäkyvyys, rahoitus ja reliabiliteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen mittaustuloksen toistettavuutta. Esimerkiksi jos kaksi eri tutkijaa päätyy samaan lopputulokseen eri tutkimus kerralla, voidaan tutkimustulosta pitää reliaabelina. (Hirsimäki S. ym. 2009, 231.)

Aineiston analyysi toteutettiin induktiivisella sisällönanalyysillä ja hahmoteltiin taulukoiden avulla. Analyysi eteni vaiheittain, ensin pelkistämällä aineisto, tämän jälkeen ryhmiteltiin ja lopuksi abstrahoitettiin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 167.)

Aineistoa analysoidessa aineistosta alleviivattiin värillisillä värikynillä kappaleet ja apusanat, joita analysointiin otettiin mukaan. Alleviivauksen jälkeen tekstit kirjoitettiin puhtaaksi omiksi tiedostoiksi. Opinnäytetyönrunгон valmistuessa, tiedostoista leikattiin ja liitettiin puhtaaksi kirjoitetut tiedostot opinnäytetyöhön.

7.3 Jatkotutkimusaiheet ja kehittämisehdotukset

Opinnäytetyön avulla löytyneiden tulosten valossa, voidaan havaita työntekijän merkittävyyden voimavaraistavassa ohjauksessa. Jatkotutkimusaiheena voisi olla hyödyllinen tutkia, miten voimavaraista ohjaus toteutuu työntekijöiden kokemana. Jatkotutkimusta kaipaa myös kysymys, miten esimies edesauttaa voimavaraistavaa ohjausta. Jatkotutkimusta voisi tehdä esimerkiksi teemahaastatteluna tai kirjallisuuskatsauksena. Aiheesta voimavaraistava ohjaus, olisi hyödyllistä järjestää simulaatiokoulutusta työelämäyhteydelle. Jatkossa aihetta voisi soveltaa toiminnallisena opinnäytetyönä.

LÄHTEET

- Arene ry – Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. Ei julkaisu päivämäärää. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.2.2019]. Saatavana: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ammattikorkeakoulujen%20opinn%C3%A4ytet%C3%B6iden%20eettiset%20suositukset.pdf>
- Eriksson E & Arnkil T-E. 2009. Taking up One's Worries. A handbook on early dialogues. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 29.5.2019]. Saatavana: <https://www.jul-kari.fi/bitstream/handle/10024/80315/d4782cad-3b09-471b-b80c-bb42f6f07ee6.pdf?sequence=1> Vaatii käyttöoikeuden.
- Hirsijärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy. 231.
- Koppa. Jyväskylän Yliopisto. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 20.12.2018]. Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/kirjasto/kirjastotuutori/aihehaku-tutkimusproses-sissa/hakuteokset-kirjallisuuskatsaukset-opinnaytteet>
- Järvinen R., Lankinen A., Taajamo T., Vestilä M., & Virolainen A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. painos. Porvoo: Bookwell oy. 29-43, 157-223.
- Lammi-Taskula J. & Karvonen S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 216-226.
- Latvala E. & Vanhanen-Nuutinen L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen S. & Nikkonen M. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY. 21-43
- Lahti J., Rakkolainen M. & Koski-Jännes A. 2013. Motivoiva haastattelu kaskoisdiaagnoosi potilaan hoidossa. [Verkkolehtiartikkeli]. Duodecim vol. 129 no. 19 s. 2063-2069 Saatavana: <https://www-terveysportti-fi.libts.seamk.fi/xmedia/duo/duo11266.pdf>
- Käypä hoito. 2019. Motivoiva haastattelu. [Verkkolähde]. [Viitattu: 29.5.2019]. Saatavana: <https://www.kaypahoito.fi/nix02109>
- Muralidharan A., Lucsted A., Medoff D., Fang L., Dixon L. & Li J. 2016. Stigma: a Unique Source of Distress for Family Members of Individuals with Mental Illness. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Behavioral Health Services & Research 482-493. [Viitattu 6.11.2018]. Saatavana Cinahl with full text tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Narumo R. 2006. Voiko kuntoutumista ohjata? Ohjaava työote mielenterveys-työssä. Pori: Kehitys Oy

- Pajulo, M. & Kalland, M. 2008. Äidin reflektiivinen kyky ja sen vaikutus päihde-ensikotien hoidon tulokseen. Teoksessa: Andersson, M., Hyytinen, R. & Kuorelahti, M. Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus- ja vauva-aikana. Helsinki: Pekan Offset Oy. 158-179.
- Pekkarinen E. 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus – Asiantuntijoiden näkökulma. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 51 & Lapsuudentutkimuksen seura & Lastensuojelun Keskusliitto & THL. 9.
- Päihteet puheeksi. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 29.5.2019]. Saatavana: <https://www.pkkansanterveys.fi/paihteetpuheeksi/muutosvaiheet-ja-motivoivalahestymistapa/#tekniikat>
- Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa: Törrönen, M. & Pärnä, K. Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy. 42.
- Pölkki P. 2008. Osallistaa ja suojella. Näkökulmia lasten suojelun koskevan tutkimuksen eettiseen perustaan. Teoksessa: Pietilä A-M. & Länsimies-Antikainen H. (toim.) Etiikkaa monitieteellisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 29.4.2019] Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-0130-8/urn_isbn_978-951-27-0130-8.pdf
- Raitasalo, K., Holmila, M & Jääskeläinen, M. 2016. Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa: Holmila M, Raitasalo K. & Tigersted C. Sukupolven sillat ja kasvamisen karikot – Vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes Print -Suomen yliopistopaino Oy. 83-94.
- Salminen A. 2011. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. 8. Saatavana: https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Seamk finna. Seinäjoen Ammattikorkeakoulun kirjaston hakupalvelu. Ei päiväystä [Verkkosivu]. [Viitattu 4.9.2018]. Saatavana: <https://seamk.finna.fi/?lng=fi>
- Solantaus T. Lapsi ja vanhemman mielenterveyshäiriöt. 2012. Teoksessa: Alapulli H. Söderholm A. (toim.) & Kivitie-Kallio S. (toim.) Lasten kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim. Luku 17.
- Suhonen R., Axelin A. & Stolt M. 2015. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja Sarja A73. 7-36
- THL A. Lastensuojelun käsikirja, perhekuntoutus. 14.6.2016. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 4.9.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

- THL B. Lastensuojelu 2017 tilastoraportti liitteineen. 2018. [Verkkajulkaisu]. Suomen virallinen tilasto, lastensuojelu. [Viitattu 4.9.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosi-aalipalvelut/lastensuojelu>
- THL C. Voimavaralähtöiset menetelmät. 17.1.2018. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 26.12.2018]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/voimavaralahtoiset_menetelmat
- THL D. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. 14.6.2016. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 29.5.2019]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla
- Tilastokeskus. Käsitteet. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 20.12.2018]. Saatavana: <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. [Verkkokirja]. Helsinki : Kustannusosakeyhtiö Tammi. [Viitattu 8.3.2019]. Saatavana ELibs e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Vilkkä H. & Airaksinen T. 2004 Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 78.
- Vehviläinen, P & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy. s. 168.
- Vuorenmaa, M., Perälä, M.L., Halme, N., Kaunonen, M. & Åstedt-Kurki, P. 2016. [Verkkajulkaisu] Associations between family characteristics and parental empowerment in the family, family service situations and the family service system. Child: Care, Health and Development 42, 1, 35-35. [Viitattu 29.5.2019] Saatavana: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cch.12267>
- Väestöliitto A. 2018. Mielenveysongelmat. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 4.9.2018]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/parisuhteen-happy-hour/tietoa/mielenveysongelmat/
- Väestöliitto B. 2018. Päihteet. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 4.9.2018]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/parisuhteen-happy-hour/tietoa/paihteet/
- Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus. Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita Prima.

KIRJALLISUUSKATSAUKSEN LÄHTEET

- Fagerlund-Jalokinos S. 2012. Uusperheen vanhemmuuden voimavarat. Pro-Gradu tutkielma. [Verkkajulkaisu] Tampereen yliopisto. [Viitattu 13.2.2019]. Saatavana: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84147/gradu06357.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Häggman-Laitila, A. 2006. Perhepalvelut työntekijöiden ja perheiden arvioimana. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Helsingin ammattikorkeakoulun Stadian julkaisuja. Sarja A: Tutkimukset ja raportit 7. 42.
- Lahti, S., Rankinen, S. & Virtanen, H. 2012. Potilasohjauksen ulottuvuudet 2: Vanhempien voimavaraistumista tukeva ohjaus lasten terveydenhuollossa. Turku: Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja – tutkimuksia ja raportteja. A: 63/2012. 13-24
- Mattila J. 2017. ”Ensimmäistä kertaa näiden vuosien aikana mulle tuli sellainen olo, täällä on ihmisiä, jotka näkee tämän” Perhekuntoutus vanhempien kokema. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. [Viitattu 2.3.2019]. Saatavana: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102281/GRADU-1509964583.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Palokangas, E., Haaranen, A., Pietilä, A-M., Häggman-Laitila, A. 2018. Viidesluokkalaisten lasten ja heidän perheidensä voimavarat ja tuen tarpeet – Asiakirja-analyysi laajoista terveystarkastuksista. Hoitotiede 30(2), 143-154.
- Pelkonen, M & Hakulinen T. 2002. Voimavaroja vahvistava malli perhehoitotyöhön. Hoitotiede Vol. 14, no 5/-02. 203-210.
- Rask, K. & Pasanen, S. 2003. Perhekuntoutuksesta valmiuksia päihitteettömyyteen, vanhemmuuteen ja elämänhallintaan. Perheen yhdistetty hoito (PYY) – kuntoutusprosessin arviointi. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Helsinki: Multiprint Oy. 16-17, 38,
- Sulavuori, M. 2007. Kehittämistyöllä pallo haltuun. Kehittämiprojektin avulla ideoita lastensuojeluun ja voimavaroja työssä jaksamiseen. Helsinki: Valopaino Oy. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 3/2007.13-14
- Tammekas T., Haaranen A., Pietilä A-M., Häggman-Laitila A. 2018. Perhevoimavarat ja tuen tarpeet lastenneuvolassa puolitoistavuotiaan lapsen laajoissa terveystarkastuksissa. Tutkiva Hoitotyö 16(2), 29-35.

LIITTEET

Liite 1. Esimiehen vaikutus vanhempien ohjaukseen

Liite 2. Vanhemmista peräisin olevat tekijät

Liite 3. Työntekijän rooli vanhempien voimavaraistavassa ohjauksessa

Liite 1. Esimiehen vaikutus vanhempien ohjaukseen

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistäminen	Alaluokka	Yläluokka
" Henkilökunnan vaihtuvuus ja työntekijöiden määrällinen riittämättömyys ovat myös psyykkisen rasituksen aiheita"	Vaihtuva ja liian vähäinen henkilökunta	Resurssien kehittäminen	Esimiehen vaikutus vanhempien ohjaukseen
"Käytössä oleva huoneisto liian pieni, perhekuntoutuksen sisältö, dokumentointi, kuntoutuksen kesto"	Fyysiset tilat liian pienet kuntoutukselle, kehitysideat dokumentoinnin, sisällön ja kuntoutuksen keston suhteen		
" perhetyöhön saadun tuen helpottavat perheiden ongelmien tunnistamista ja puheeksi ottamista."	Työntekijän saama tuki ongelmien puheeksi ottamiseen	Työntekijän saaman tuen muodot	

Liite 2. Vanhemmista peräisin olevat tekijät

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
"asiakkaiden moniongelmaisuus, yhteistyöhaluttomuus ja motivoimattomuus"	Asiakasperheiden mielenterveys- ja päihdeongelmat, ongelmat yhteistyössä ja motivaatiossa	Ongelmat sekä haasteet vanhemmuudessa	Vanhemmista peräisin olevat tekijät
"Perheen aggressiivinen tai kielteinen asenne	Kielteinen käytös työntekijää kohtaan	Puheeksi ottamisen ongelmat	
Asiakkaan kannalta ehtoina, on että asiakkaalta puuttuu voimia tai häntä uhkaa tilanne, jossa hänen voimansa eivät riitä.	Asiakkaalta puuttuu voimia tai voimat ei ole riittäviä	Kuormittava tilanne	Voimavaroitavan ohjauksen ennakoehdot

Liite 3. Työntekijän rooli vanhempien voimavaraistavassa ohjauksessa

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty	Alaluokka	Yläluokka
" puheeksi ottamista edistää asiakaslähtöinen työote"	Asiakaslähtöinen työote	Luottamuksellisuus ja avoimuus työntekijän ja asiakkaan välillä	Työntekijän rooli vanhempien voimavaraistavassa ohjauksessa
" kaksoisdiagnoosi asiakkaat tarvitsevat erityistä tukea ja apua, "kädestä pitäen neuvomista" ja kärsivällisyys saattaa olla koetuksella tämän vuoksi. "	Asiakkaiden suuri tuen tarve	Työntekijän omien tunteiden hallinta	
"Muutosta edistivät kuntoutuksen aikana käytännön tekeminen, kuten arjen taitojen harjoittelu sekä avoimet ja luotettavat keskustelut"	Käytännön tekeminen kuntoutuksen aikana	Työntekijän antama tuki ja kannustus	
Yhteistyösuhteessa välittyy vanhemman itsemääräämisen ja subjektiivisten käsitysten kunnioittaminen sekä aktiiviseen osallistumiseen rohkaisu.	Vanhempien kunnioitus ja rohkaisu	Tasavertainen yhteistyösuhte	